

# Empiryczne badania pilotażowe dotyczące problematyki wykluczenia transportowego na obszarach górskich na przykładzie powiatów Beskidu Niskiego i Bieszczad

Termin: 2018-09-01 - 2019-08-31

**Kierownik: Ariel Ciechański**

Instytucja zamawiająca: NCN

Numer projektu: 2018/02/X/HS4/00451

(projekt inny)

1. Syntetyczny opis badań prowadzonych przez osobę realizującą działanie naukowe. Wykluczenie transportowe na pozamiejskich obszarach Polski zaczyna stanowić coraz bardziej aktualny, istotny i narastający problem. Jako wykluczenie transportowe rozumiemy tu (za E. Beyazit, 2011) utratę zdolności ludzi lub gospodarstw domowych do nawiązywania niezbędnych do pełnego uczestnictwa w społeczeństwie połączeń z miejscami pracy lub usług. O ile w literaturze światowej od wielu lat trwa obszerny dyskurs dotyczący tych procesów, o tyle polskie środowisko naukowe jak dotąd nie podjęło szerszych badań nad tym niepokojącym społecznie zjawiskiem. Ponieważ dalekosiężny plan autora wniosku obejmuje zbadanie nie tylko standardowych obserwowanych na Zachodzie procesów, w badaniu zostanie uwzględniona także problematyka czynników takich jak np. utrudniony dostęp do obszarów recepcji turystycznej czy wpływ jakości infrastruktury drogowej na przedmiotowe procesy. Proponowane działanie naukowe ma na celu zebranie materiału empirycznego koniecznego do ostatecznego sformułowania założeń planowanej rozprawy habilitacyjnej. Przedmiotem badania będzie rozpad systemu połączeń zbiorowego transportu pasażerskiego na obszarach górskich w obecnych granicach Polski po 1989 r. i jego związki z tzw. wykluczeniem transportowym. Dla realizacji badań niezbędne będzie wykonanie badania pilotażowego na obszarach, na których likwidacji uległy dawne przedsiębiorstwa PKS i jednocześnie stanowią one obszary silnej recepcji turystycznej. Dlatego jako poligon badawczy przyjęto powiaty obejmujące pasma Bieszczad i Beskidu Niskiego. Taki wybór wynika m.in. z próby odniesienia się do wpływu likwidacji dawnych państwowych przedsiębiorstw autobusowych na możliwości dojazdu w rejonach turystycznych. Przyjęte ujęcie badawcze, wzbogacone o badania ankietowe i kwestionariuszowe oraz wywiady pogłębione, powinno dać wyniki najbardziej przekrojowe i inspirujące do dalszych badań.

2. Opis działania przewidzianego do realizacji. Głównym działaniem zaplanowanym w proponowanym pilotażu jest zebranie materiału empirycznego metodami ankietowymi i za pomocą wywiadów pogłębionych w celu uzyskania danych jakościowych ułatwiających wyprowadzenie wniosków i uogólnień ukierunkowujących dalszą koncepcję badawczą. Badania ankietowe/kwestionariuszowe będą realizowane dla czterech grup i będą miały następujący zakres: 1. dla próby ok. 250 uczniów szkół ponadpodstawowych obejmą m.in. pytania o problemy w dojazdach czy też wpływ sytuacji transportowej na decyzję o dalszym kształceniu; 2. dla próby ok. 250 osób aktywnych zawodowo obejmą m.in. pytania o oceny oferty transportu publicznego, przyczyny korzystania/niekorzystania z niego, wpływu na brak pracy, itp.; 3. dla próby ok. 250 osób w wieku poprodukcyjnym obejmą głównie pytania o dojazd miejsc zakupów, ośrodków zdrowia, szpitali, itp.; 4. dla próby ok. 250 turystów odwiedzających górskie schroniska i chatki studenckie oraz gości muzeów obejmą m.in. pytania o korzystanie z transportu publicznego, motywację użycia samochodu, itp. Planowane są także wywiady pogłębione z osobami mogącymi służyć wiedzą ekspercką. Wszystkie wyżej wymienione badania będą prowadzone osobiście w trakcie czterech około dwutygodniowych wyjazdów na badane tereny. Takie podejście umożliwi otrzymanie bardziej reprezentatywnych i wyczerpujących wyników. Ponadto uzupełniającą utworzy się bazy danych dot. połączeń transportem publicznym na badanych obszarach, a następnie ze względu na notowane w literaturze rozbieżności pomiędzy zgłaszanym rozkładem, a stanem faktycznym zweryfikuje je w terenie. Całość zakończy synteza zebranego materiału.

3. Uzasadnienie konieczności realizacji wybranego działania. Rozpoznanie naukowe, zwłaszcza od strony geograficznej, zaproponowanej we wniosku problematyki jest w Polsce niedostateczne (m.in. jedynie Z. Taylor (1999, 2000) podejmował podobną tematykę), tymczasem skala problemu wykluczenia transportowego stale narasta. Brakuje także źródeł danych wtórnych dotyczących zagadnienia, stąd też konieczność stworzenia własnych baz danych. Zebrany materiał badawczy posłuży jako podstawa do ubiegania się o środki na szersze badania, których rezultatem będzie rozprawa habilitacyjna wnioskującego dotycząca rozpadu systemu transportu zbiorowego w Polsce.

4. Spodziewany efekt. Długofalowym efektem projektu będzie stworzenie podstaw do dalszych prac rozprawą

habilitacyjną autora. W bliższym czasookresie efektami niniejszego projektu będą publikacje naukowe w czasopiśmie krajowych i anglojęzycznych oraz prezentacja wyników badań w różnych ośrodkach naukowych.

## Publikacje

### Artykuły od 2013 roku

- Ciechański Ariel: [30 years of the transformation of non-urban public transport in Poland's peripheral areas — what went wrong?](#) - Journal of Mountain Science 2021, 18, 11 - s. 3025-3040.
- Ciechański Ariel: [Non-urban public bus transport against the COVID-19 pandemic – evidence from the Low Beskids and the Bieszczady counties.](#) - Prace Komisji Geografii Komunikacji PTG 2020, 23, 2 - s. 28-34.
- Ciechański Ariel: [Zmiany w sieci transportu publicznego na obszarach Beskidu Niskiego i Bieszczad 1990–2019 i ich konsekwencje.](#) - Studia Regionalne i Lokalne 2020, 81, 3 - s. 49-77.

### Monografie od 2013 roku

- Ciechański Ariel: [Regres sieci transportu publicznego w powiatach Beskidu Niskiego i Bieszczad a wykluczenie transportowe młodzieży uczącej się.](#) Warszawa: Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego PAN, 2023 - 263 s.